

شناسایی و اعتبارسنجی شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان اثربخش

■ بیژن عبدالهی*
■ عطیه دادجوی توکلی**
■ غلامعلی یوسلیانی***

چکیده:

هدف از انجام این پژوهش، شناسایی و اعتبارسنجی شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان اثربخش می‌باشد. به‌همین منظور، از میان معلمان مدارس دوره ابتدایی شهر تهران، نمونه‌ای به حجم ۳۷۵ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری چند انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفت. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسش‌نامه محقق‌ساخته استفاده شد. پس از انجام تحلیل عاملی روی آزمون، ۹۸ شایستگی و یا صلاحیت در ۷ بعد یا مؤلفه اصلی، شامل پیش‌نیازهای معلم، ویژگی‌های شخصی معلم، برنامه‌ریزی و آمادگی، مدیریت و سازمان‌دهی کلاس درس، آموزش یا تدریس، نظارت بر پیشرفت و توان دانش‌آموزان و مسئولیت‌های حرفه‌ای شناسایی شد. در بعد پیش‌نیازهای معلم، داشتن توانایی کلامی برای انتقال مفاهیم به دانش‌آموزان؛ در بعد نظارت بر پیشرفت دانش‌آموزان، توضیح تکالیف به زبان روشن؛ در بعد مسئولیت‌های حرفه‌ای، داشتن رفتار و تعامل محترمانه با والدین دانش‌آموزان؛ در بعد برنامه‌ریزی و آمادگی، بیان نتایج درس به زبان روشن؛ در بعد مدیریت و سازماندهی کلاس درس، آماده کردن پیشاپیش مواد آموزشی برای استفاده در کلاس؛ در بعد ویژگی‌های شخصی معلم، ایجاد فرصت‌هایی برای موفقیت همه دانش‌آموزان و در بعد آموزش یا تدریس نیز، بهره‌گیری از مفاهیم و زبان متناسب با سن و سوابق دانش‌آموزان، مهم‌ترین شایستگی‌هایی شناسایی شده است که معلمان اثربخش باید از آن برخوردار باشند.

کلید واژه‌ها: شایستگی یا صلاحیت‌های حرفه‌ای، معلمان اثربخش، دوره ابتدایی، شهر تهران

مقدمه

معلم کارگزار اصلی تعلیم و تربیت و روح نظام آموزشی هر کشوری است و با کوشش خردمندانه او است که اهداف متعالی نظام آموزشی کشور محقق می‌شود. آنچه کودکان، نوجوانان و جوانان در

تاریخ دریافت مقاله: ۹۱/۹/۱۱ تاریخ شروع بررسی: ۹۱/۹/۱۲ تاریخ پذیرش مقاله: ۹۲/۵/۱

* استادیار دانشگاه تربیت معلم تهران biabdollahi@yahoo.com

** دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی ati.dadjoo@yahoo.com

*** دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی youseliani_gh@yahoo.com

هئداسایی و اعتبارسنجی شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان اثربخش

مدرسه کسب می‌کنند، متأثر از خصوصیات، کیفیات، شایستگی‌های علمی، فرهنگی، دینی، اجتماعی، اخلاقی و معنوی معلمان است.

معلمان اثربخش^۱ معلمانی هستند که به دنبال دستیابی به اهدافی خاص هستند، خواه این اهداف توسط خود آنان یا دیگران تعیین شده باشد. معلمان اثربخش باید دانش و مهارت‌های مورد نظر جهت دستیابی به اهداف مورد نظر را داشته باشند و این مهارت‌ها را در زمان مناسب و به شیوه مطلوب و مورد انتظار به کار گیرند. طبق نظر میدل^۲ (۱۹۸۲) برخورداری از دانش و مهارت‌های مختلف به نام شایستگی یا صلاحیت معلمان آورده می‌شود (آندرسون^۳، ۱۹۹۹).

شایستگی معلم به توانایی معلم در برآوردن نیازها و مطالبات حرفه تدریس به میزان کافی و با استفاده از مجموعه‌ای یکپارچه از دانش، مهارت، نگرش گفته می‌شود. به طوری که این مجموعه در عملکرد و بازتاب معلم تجلی یابد (نیچ ولت، بیجارد، برکلیمانس، ورلاپ و ابلز^۴، ۲۰۰۵).

تغییرات عمیق در ساختار برنامه درسی و جمعیت دانش‌آموزی در هویت حرفه‌ای معلمان بحران به وجود آورده است. فقدان صلاحیت‌های مرتبط برای برخورد با این موقعیت جدید موجب شده تا بسیاری از معلمان هویت حرفه‌ای خود را در تنگنا ببینند، بنابراین هویت حرفه‌ای معلمان نیاز مبرم به بازسازی مجدد دارد (مورنو^۵، ۲۰۰۷).

یافته‌های پژوهش کیامنش (۱۳۷۷)، در مطالعات تیمز نشان از وضعیت نامناسب دانش‌آموزان ایرانی دارد. او علت مشکل را در روش‌های تدریس معلمان گزارش کرده است. نتایج این مطالعه نشان داده که معلمان از کتاب به عنوان محور اصلی تدریس استفاده می‌کنند و روش‌های تدریس آنان اغلب جنبه توصیفی دارد. کریمی (۱۳۸۴)، با توجه به یافته‌های مطالعه بین‌المللی پیشرفت سواد خواندن (پرلز)، چنین نتیجه‌گیری می‌کند که وضعیت عملکرد دانش‌آموزان ایرانی در این مطالعه تطبیقی (پایه چهارم ابتدایی)، نشان دهنده ضعف نسبی نظام آموزشی و توانایی پایین دانش‌آموزان در مهارت خواندن، خاصه از نظر درک و استنباط در آزمون پرلز است. وی در تحلیل نتایج به لزوم تجدید نظر در فرایند یاددهی - یادگیری، روش‌های تدریس و شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان اشاره می‌کند. شعبانی (۱۳۸۳)، مهم‌ترین نارسایی‌ها و مشکلات تربیت معلم در کشور را نارسایی در انتخاب معلم، کاهش سطح تخصصی و حرفه‌ای معلمان، نارسایی‌های آموزشی و برنامه درسی مراکز تربیت معلم می‌داند. وی در زمینه نارسایی‌های انتخاب معلم، معتقد است که اکثر کسانی که جذب مراکز تربیت معلم شده‌اند اصولاً صلاحیت و توانایی لازم برای احراز شغل معلمی را ندارند.

شایستگی‌ها و مهارت‌های معلمان در کارآمد بودن معلمان و در نتیجه تحقق اهداف مدرسه و نظام آموزش و پرورش نقش اساسی دارند. به عنوان نمونه، نتیجه پژوهش دانش‌پژوه و فرزاد (۱۳۸۵)، نشان می‌دهد که همبستگی بین پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و مهارت‌های عمومی و اختصاصی معلمان مثبت است. یعنی با افزایش مهارت‌های عمومی و اختصاصی معلمان، پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان

نیز افزایش می‌یابد، و برعکس. از طرفی دیگر، نتایج بسیاری از تحقیقات انجام‌گرفته در مورد معلمان ابتدایی در سراسر کشور حاکی از آن است که معلمان مورد مطالعه، از صلاحیت و مهارت‌های لازم برخوردار نیستند (برای نمونه عابدی، عریضی و سبحانی‌نژاد، ۱۳۸۴؛ دانش‌پژوه و فرزاد، ۱۳۸۵؛ کریمی، ۱۳۸۷ و عبدالمهدی، شریعتمداری و نادری، ۱۳۸۹). لذا توجه به شایستگی‌های معلمان اثربخش و شناسایی این شایستگی‌ها از اهمیت و ارزش بالایی برخوردار است.

اگرچه در ارتباط با ارتقای علمی و حرفه‌ای معلمان و نیروی انسانی وزارت آموزش و پرورش در دو لایحه تقدیمی دولت جمهوری اسلامی ایران به مجلس در فروردین و اریه‌هشت ۱۳۸۱؛ پیش‌بینی شده است که وزارت آموزش و پرورش موظف به ایجاد مراکز سنجش صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان به‌منظور تعیین نیازها و صلاحیت‌های حرفه‌ای مشاغل آموزشی و پرورشی می‌باشد تا بر اساس معیارها و ضوابط استاندارد، هر پنج سال یک بار معلمان را مورد ارزیابی قرار داده و به افراد واجد شرایط، گواهی صلاحیت حرفه‌ای اعطا کند (صافی، ۱۳۸۲) و همچنین در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش نیز به برخورداری و نیز سنجش و ارتقای صلاحیت و مهارت‌های حرفه‌ای معلمان توجه و تأکید فراوانی شده است. با این حال، یکی از مسائل موجود در این رابطه؛ فقدان نظام سازمان یافته‌ای جهت بررسی، شناخت و سنجش صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان می‌باشد.

شناسایی و شمردن ویژگی‌ها و صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان کار آسانی نیست، چرا که اجتماعات و اقشار گوناگون اجتماعی، با فلسفه‌ها و دیدگاه‌های مختلف، انتظارات متفاوتی از معلمان دارند و تغییرات سریع علوم و تکنولوژی نیز صلاحیت‌های مورد نیاز معلمان برای انجام وظایف شان را دچار تغییر و تحول می‌نماید. نتایج تحقیقات مختلفی که در زمینه بررسی و شناسایی شایستگی‌ها و صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان انجام گرفته، بیانگر این موضوع است که اگر چه صلاحیت‌های مشترک زیادی بین این مطالعات وجود دارد، اما این تحقیقات ابعاد و دسته‌بندی‌های متفاوتی از صلاحیت‌ها و شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان ارائه کرده‌اند.

هانتلی^۶ (۲۰۰۸)، شایستگی‌های معلمان را در سه حوزه دانش حرفه‌ای، عمل حرفه‌ای و تعهد حرفه‌ای تقسیم بندی کرده است. دانش حرفه‌ای شامل دانش مربوط به محتوا، شناخت دانش‌آموز و آگاهی از تدریس و عمل یادگیری است. عمل حرفه‌ای از طراحی یادگیری، ایجاد محیط یادگیری و سنجش و ارزشیابی تشکیل شده است و تعهد حرفه‌ای نیز در برگرنده یادگیری حرفه‌ای، مشارکت، رهبری، ارزش‌ها، ارتباطات و اخلاقیات می‌باشد.

در تحقیقی که توسط تیلور^۷ و همکارانش (۱۹۹۰)، انجام گرفته است، پنج مهارت طرح درس برای رسیدن به اهداف تعیین شده، تنظیم شده است: طرح درس به‌طوری که تفاوت‌های فردی را در نظر گرفته باشد، ارتباط با دانش‌آموزان، علاقه به تدریس و یادگیری و موضوع تدریس، و کمک به دانش‌آموزان برای تقویت خودآگاهی، به‌عنوان مهم‌ترین مهارت‌های معلمان انتخاب شده‌اند.

شناسایی و اعتبارسنجی شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان اثربخش

کاستر، برکیلمانس، کورتاگن و وابلز^۸ (۲۰۰۵)، شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان را در پنج دسته اصلی (دانش تخصصی^۹، صلاحیت رفتاری^{۱۰}، پداگوژی^{۱۱}، ارتباطات^{۱۲}، سازماندهی^{۱۳} تقسیم‌بندی نموده‌اند.

از نظر استرانگ^{۱۴} (۲۰۰۲)، شایستگی‌های معلمان اثربخش شامل سه بخش دانش^{۱۵}، مهارت^{۱۶} و گرایش^{۱۷} می‌شود.

کریمی (۱۳۸۷) در مطالعه خود که به منظور بررسی صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان دوره ابتدایی و راهنمایی انجام داده است، ابتدا ۹۹ صلاحیت را مورد شناسایی قرار می‌دهد که پس از تحلیل عاملی این صلاحیت‌ها به ۹ مؤلفه اصلی و ۹۰ زیر مؤلفه تغییر یافته است. مؤلفه‌های اصلی صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان عبارت‌اند از: آموزشی، رفتاری-شناختی، توسعه حرفه‌ای، مدیریتی، شخصیتی، فناوری، تدریس، اخلاق حرفه‌ای و فکری. محمدی (۱۳۸۴) نیز شایستگی‌های مورد نیاز معلمان در عصر دانایی را آشنایی با فناوری اطلاعات و قدرت به‌کارگیری آن در جریان آموزش؛ آشنایی با فنون پژوهش، انجام تحقیق و بهره‌گیری از نتایج آن در عمل؛ توجه به آموزش و پرورش خلاق و پرورش خلاقیت فراگیران و آشنایی با مهارت‌های کلاس‌داری و شیوه‌های تدریس نوین بر شمرده است.

مطالب مطرح شده نشان می‌دهد که موفقیت هر نظام آموزشی در درجه اول به میزان موفقیت معلمان آن نظام بستگی دارد و موفقیت معلمان نیز به میزان برخورداری از صلاحیت‌های حرفه‌ای وابسته است. نتایج تحقیقات مختلف نیز بیانگر آن است که شایستگی‌های حرفه‌ای نقش اساسی در کارآمدی معلمان به‌ویژه در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارد. با این وجود، شواهد و یافته‌های برخی از مطالعات داخلی حاکی از آن است که در بسیاری از موارد، معلمان از صلاحیت‌ها و مهارت‌های لازم برخوردار نیستند. برای ارزیابی و بهبود صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان، ابتدا باید به شناسایی و بررسی این صلاحیت‌ها پرداخت.

وضعیت در حال‌گذار جهان و به تبع آن کشور ما به لحاظ تکنولوژیکی، رشد و گسترش فزاینده علوم به‌ویژه در حوزه روان‌شناسی رشد و یادگیری، و نیز تغییر رو به جلوی نظام آموزش و پرورش کشور در زمینه اهداف و مأموریت‌ها و به تبع آن افزایش وظایف معلمان، ایجاب می‌کند تا شایستگی‌ها و صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان مورد شناسایی و اعتبارسنجی قرار گیرد. این شایستگی‌ها یا ویژگی‌ها نه تنها می‌تواند در آموزش و تربیت معلمان به کار گرفته شود، بلکه به منزله عوامل، ملاک‌ها و شاخص‌هایی برای ارزشیابی میزان کیفیت عملکرد و اثربخشی معلمان، تدوین محتوای آموزشی برای برنامه‌های آموزشی مراکز تربیت معلم، و دوره‌های آموزش بدو خدمت، دوره‌های ضمن خدمت و برنامه‌های کارورزی، مورد استفاده قرار گیرد.

بنابراین هدف از انجام این پژوهش، شناسایی و اعتبارسنجی شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان اثربخش بوده و در صدد یافتن پاسخ به سؤالات ذیل می‌باشد:

۱. شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان اثربخش در چه ابعادی طبقه‌بندی می‌شوند و ترتیب اولویت این ابعاد به چه صورت می‌باشد؟
۲. شایستگی‌های شناسایی شده در هر بعد کدام‌اند و اولویت‌بندی آن‌ها چگونه است؟

■ مبانی نظری تحقیق

شایستگی‌های حرفه‌ای به مجموعه دانش‌ها و تجارب شخصی، مهارت‌ها و گرایش‌های معلم که از طریق آن‌ها معلمان به دنبال بهبود کارایی و ارائه کیفیت سطح بالا و ایجاد کننده تجارب یادگیری برای همه دانش‌آموزان می‌باشند، گفته می‌شود (استرانگ، ۲۰۰۲).

صاحب‌نظران و پژوهشگران متعددی به بررسی این شایستگی‌ها پرداخته‌اند. که از جمله می‌توان به دانیل‌سون^{۱۸} (۲۰۰۷)، استرانگ (۲۰۰۷)، رابرت والکر^{۱۹} (۲۰۰۹)، مک ایوان^{۲۰} (۲۰۰۴)، آندرسون^{۲۱} (۲۰۰۴)، گو^{۲۲} (۲۰۰۷) اشاره نمود.

در این مطالعه به دلایل زیر از چارچوب‌های تدریس اثربخش دانیل‌سون (۲۰۰۷) و شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان مؤثر استرانگ (۲۰۰۷) به‌عنوان مبانی نظری تحقیق استفاده شده است:

۱. این دو چارچوب قادر به تبیین موضوع می‌باشند و نیز به شفاف سازی ابعاد و زوایای مسئله پژوهش و مفاهیم مرتبط با آن پرداخته‌اند.

۲. مراجعه به این دو چارچوب، به دلیل جامع بودن، موجب دادن الگوی مناسب برای طراحی ابزار و تحلیل نتایج شده‌اند.

۳. با توجه به بررسی نظریات مختلف به دلیل هم‌گرایی آن‌ها به لحاظ نظری در مباحث تدریس اثربخش و شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان، از این دو نظریه به‌عنوان مبانی نظری پژوهش استفاده شده است.

حیطه‌های تدریس اثربخش و ابعاد شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان مؤثر یا اثربخش از دیدگاه این دو صاحب‌نظر عبارت است از: مسئولیت‌های حرفه‌ای^{۳۳}، مدیریت و سازماندهی کلاس درس^{۳۴}، آموزش یا تدریس^{۳۵}، نظارت و کنترل بر پیشرفت دانش‌آموزان^{۳۶}، پیش‌نیازهای تدریس مؤثر^{۳۷}، برنامه‌ریزی و آمادگی^{۳۸} و ویژگی‌های شخصی معلم^{۳۹} می‌باشد.

■ روش پژوهش

روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع پیمایشی می‌باشد.

آزمودنی‌ها: جامعه آماری پژوهش شامل کلیه معلمان دوره ابتدایی مدارس دولتی شهر تهران در سال تحصیلی ۱۳۹۱-۱۳۹۰ می‌باشد. با استفاده از فرمول کوکران، نمونه‌ای به حجم ۳۷۵ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای از مناطق ۱، ۵، ۶، ۱۳ و ۱۵ انتخاب شد و مورد مطالعه قرار گرفت.

شناسایی و اعتبارسنجی شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان اثربخش

تعداد نمونه برای هر منطقه، متناسب با حجم جامعه آن منطقه انتخاب شد. حجم جامعه و نمونه آماری معلمان با توجه به مناطق پنج‌گانه در جدول شماره (۱) آمده است.

از نمونه مورد مطالعه، تعداد ۲۸ نفر (۸ درصد) معلم مرد و ۳۴۷ نفر (۹۲ درصد) معلم زن بودند. از لحاظ سطح تحصیلات؛ ۳۵ نفر (۹/۳ درصد) دیپلم، ۹۸ نفر (۲۶/۱ درصد) دارای مدرک کاردانی، ۲۱۴ نفر (۵۷/۱ درصد) لیسانس و ۲۸ نفر (۷/۵ درصد) نیز دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر بودند. از لحاظ سابقه معلمی؛ ۴۴ نفر (۱۱/۷ درصد) دارای سابقه کاری یک تا ده سال، ۱۵۸ نفر (۴۲/۱ درصد) دارای سابقه یازده تا بیست سال و ۱۷۳ نفر (۴۶/۱ درصد) نیز دارای سابقه کار بیست و یک تا سی سال بودند.

جدول ۱. حجم جامعه آماری و نمونه برحسب مناطق

منطقه	۱	۵	۶	۱۳	۱۵	جمع
جامعه	۶۴۰	۱۲۴۴	۲۸۲	۴۳۵	۱۱۸۷	۳۷۸۸
نمونه	۶۴	۱۲۳	۲۸	۴۳	۱۱۷	۳۷۵

ابزار اندازه‌گیری: برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. ابتدا پیشینه نظری و عملی تحقیق مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت و شایستگی‌های متعددی شناسایی شد. این شایستگی‌ها بر اساس منابع خارجی و داخلی از جمله چارچوب‌های تدریس اثربخش (دانیل سون، ۲۰۰۷)، شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان مؤثر (استرانگ، ۲۰۰۷؛ والکر، ۲۰۰۹ و عقیلی، ۱۳۸۸)، ده ویژگی معلمان کارآمد (مک ایوان، ۲۰۰۴)، جنبه‌های مختلف معلمان مؤثر (آندرسون، ۲۰۰۴)، چارچوب کیفیت معلم (گو، ۲۰۰۷)، ارزشیابی مهارت‌های حرفه‌ای معلمان ابتدایی (دانش پژوه و فرزاد، ۱۳۸۵) به دست آمده است. بعد از بررسی و شناسایی، شایستگی‌هایی که دارای هم‌پوشانی بودند حذف شدند و نهایتاً ۱۴۰ شایستگی باقی ماند.

بعد از آن پرسش‌نامه در اختیار اساتید (استادان راهنما و مشاور و سایر اساتید رشته‌های مدیریت آموزشی و روان‌شناسی تربیتی دانشگاه تربیت معلم که تعداد آن‌ها ۸ نفر بود) و نیز چند تن از کارشناسان و صاحب‌نظران (۸ نفر از صاحب‌نظران و کارشناسان وزارت آموزش و پرورش با مدرک تحصیلی فوق لیسانس به بالا در رشته‌های علوم تربیتی و با معرفی استاد راهنما) قرار گرفت و بعد از انجام اصلاحات مورد نظر آن‌ها، بر روی نمونه مورد نظر اجرا گردید. پس از اجرا، تحلیل عاملی روی آزمون انجام گرفت و تعداد شایستگی‌ها یا صلاحیت‌های مورد مطالعه با به دست آمدن ۷ عامل به ۹۸ مورد کاهش یافت.

جهت بررسی روایی، روایی صوری و محتوایی پرسش‌نامه مورد تأیید کارشناسان و استادان قرار گرفت و نیز بر روی پرسش‌نامه تحلیل عاملی انجام گرفت. بعد از تحلیل عاملی اکتشافی، ۹۸ شایستگی و یا صلاحیت با بار عاملی قابل قبول (۰/۳۰) باقی ماند که با توجه به مبانی نظری و عملی، در ۷ بعد زیر دسته‌بندی شدند. شایستگی‌های هر بعد به همراه بار عاملی آن‌ها در جداول (۱۲-۶) آورده شده است. به‌منظور بررسی پایایی پرسشنامه نیز، از آلفای کرونباخ استفاده شده است. ضرایب به‌دست آمده در جدول شماره (۲) آورده شده است.

جدول ۲. پایایی پرسش‌نامه به تفکیک ابعاد شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان

ردیف	ابعاد شایستگی‌های حرفه‌ای	ضریب	ردیف	ابعاد شایستگی‌های حرفه‌ای	ضریب
۱	پیش‌نیازهای معلم	۰/۷۲	۵	آموزش و تدریس	۰/۹۰
۲	ویژگی‌های شخصی معلم	۰/۸۷	۶	نظارت بر پیشرفت و توان دانش‌آموزان	۰/۹۰
۳	برنامه‌ریزی و آمادگی	۰/۸۵	۷	مسئولیت‌های حرفه‌ای	۰/۹۳
۴	مدیریت و سازمان‌دهی کلاس درس	۰/۸۳	۸	کل پرسش‌نامه	۰/۹۸

■ روش آماری

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از دو سطح آمار توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد) و استنباطی (تحلیل عاملی، آزمون t تک‌متغیره و آزمون فریدمن) استفاده شده است.

■ یافته‌های پژوهش

۱. ابعاد شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان و اولویت‌بندی این ابعاد

الف. ابعاد شایستگی‌های حرفه‌ای

برای شناسایی ابعاد شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شده است. همان‌طور که قبلاً نیز گفته شد پس از انجام تحلیل عاملی، ۷ بعد با ۹۸ شایستگی یا صلاحیت شناسایی شد. در تحلیل عاملی، گویه‌ها یا سؤالاتی که برای ارزیابی یک شاخص یا صفت خاصی مطرح شده‌اند، باید دارای یک بار عاملی مشترک باشند. البته قبل از انجام تحلیل عاملی، باید از این مسئله اطمینان حاصل شود که آیا می‌توان از داده‌های موجود برای تحلیل عاملی استفاده کرد یا خیر. یعنی باید مطمئن شد که داده‌های موجود برای تحلیل عاملی مناسب هستند. به‌همین منظور از شاخص کفایت نمونه‌گیری

شناسایی و اعتبار سنجی شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان اثر بخش

کایزر میر اولکین^{۳۰} استفاده می‌شود. با توجه به داده‌های جدول ۳، اندازه کفایت نمونه‌گیری برابر با ۰/۹۸۷ بوده که بیانگر مناسب بودن داده‌ها برای تحلیل عاملی می‌باشد. همچنین آزمون کرویت بارتلت نیز معنادار می‌باشد.

جدول ۳. ضریب کفایت نمونه‌گیری و آزمون کرویت بارتلت

۰/۹۸۷	کفایت نمونه‌گیری کایزر میر اولکین (KMO)
۱۲۲۹۸/۱۲۹	آزمون کرویت بارتلت
۴۳۵	درجه آزادی
۰/۰۰۱	سطح معناداری

بعد از تحلیل عاملی، ۷ عامل استخراج شد که با توجه به مفهوم گویه‌ها، به ترتیب پیش نیازهای معلم، نظارت بر پیشرفت دانش‌آموزان، مسئولیت‌های حرفه‌ای، برنامه‌ریزی و آمادگی، مدیریت و سازماندهی کلاس درس، ویژگی‌های شخصی معلم و آموزش یا تدریس نام‌گذاری شدند. این هفت عامل یا بعد، ۹۸ شایستگی و یا صلاحیت را با بار عاملی قابل قبول (حداقل ۰/۳۰) در بر می‌گیرد. بارهای عاملی مربوط به هر بعد در جداول (۱۲-۶) آورده شده است. هفت عامل شناسایی شده، ۷۷ درصد واریانس کل را تبیین می‌کنند. ارزش ویژه و نیز درصد واریانس تبیین شده هر عامل به شرح ذیل می‌باشد:

جدول ۴. ارزش‌های ویژه عامل‌ها

مؤلفه‌ها	ارزش ویژه	درصد واریانس	درصد تراکمی
۱	۴/۹۶۶	۱۶/۵۵۲	۱۶/۵۵۲
۲	۴/۴۳۱	۱۴/۷۷۰	۳۱/۳۲۲
۳	۳/۸۳۸	۱۲/۷۹۵	۴۴/۱۱۶
۴	۳/۴۶۲	۱۱/۵۴۰	۵۵/۶۵۶
۵	۳/۱۷۱	۱۰/۵۶۹	۶۶/۲۲۵
۶	۱/۹۵۴	۶/۵۱۵	۷۲/۷۴۰
۷	۱/۳۰۴	۴/۳۴۸	۷۷/۰۸۸

ب. رتبه‌بندی و الویت‌بندی ابعاد شایستگی

جدول ۵. رتبه‌بندی ابعاد شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان اثر بخش

رتبه	ابعاد شایستگی‌های حرفه‌ای	میانگین رتبه	مقدار خی دو	درجات آزادی	سطح معناداری
۱	پیش‌نیازهای معلم	۵/۵۴	۱۰۰۹/۰۳	۶	P < ۰/۰۰۱
۲	نظارت بر پیشرفت دانش‌آموزان	۵/۰۱			
۳	مسئولیت‌های حرفه‌ای	۴/۵۱			
۴	برنامه‌ریزی و آمادگی	۴/۳۶			
۵	مدیریت و سازماندهی کلاس درس	۳/۷۸			
۶	ویژگی‌های شخصی معلم	۳/۷۳			
۷	آموزش یا تدریس	۱/۰۷			

برحسب رتبه‌بندی ارائه شده در جدول ۵، از میان ابعاد شایستگی حرفه‌ای معلمان، بعد پیش‌نیازهای معلم رتبه اول را به‌دست آورده است. بعد از آن ابعاد نظارت بر پیشرفت دانش‌آموزان، مسئولیت‌های حرفه‌ای، برنامه‌ریزی و آمادگی، مدیریت و سازماندهی کلاس درس و ویژگی‌های شخصی معلم رتبه دوم تا ششم را به‌خود اختصاص داده‌اند. بعد آموزش یا تدریس نیز در رتبه آخر یا هفتم قرار دارد. نتیجه به‌دست آمده از آزمون فریدمن نیز بیانگر تفاوت معنادار در رتبه‌بندی ابعاد می‌باشد.

۲. شایستگی‌های شناسایی شده در هر بعد و اولویت‌بندی آن‌ها

شایستگی‌های حرفه‌ای شناسایی شده، به‌همراه بار عاملی و میانگین آن‌ها، به‌ترتیب ابعاد عبارت‌اند از:

۱. بعد پیش‌نیازهای معلم

جدول ۶. شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان در بعد پیش‌نیازهای معلم

اولویت	شایستگی‌های در بعد پیش‌نیازهای معلم	بار عاملی	میانگین نظری	میانگین تجربی	انحراف استاندارد
۱	داشتن توانایی کلامی برای انتقال مفاهیم به دانش‌آموزان	۰/۷۱	۳	۴/۳۶	۰/۶۸
۲	داشتن تسلط کافی بر موضوع	۰/۳۵	۳	۴/۳۵	۰/۷۷
۳	دارای ارتباط روشن و واضح	۰/۴۱	۳	۴/۲۷	۰/۶۹
۴	بهره‌گیری از منابع مختلف به‌منظور شناخت تحولات جدید در موضوعات مربوط به تدریس	۰/۷۳	۳	۴/۱۰	۰/۹۵
۵	آگاهی درباره همه منابع و جست‌وجوی منابع جدید به‌منظور استفاده از آن‌ها در تدریس و یادگیری دانش‌آموزان	۰/۵۲	۳	۳/۹۳	۱/۰۱
جمع	کل شایستگی‌ها در بعد پیش‌نیازهای معلم	-	۳	۴/۲۰	۰/۵۷

$t = 40/41, df = 374, P < 0/001$

هئداسایی و اعتبار سنجی شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان اثربخش

بعد اول پیش‌نیازهای معلم، دربرگیرنده پنج صلاحیت در ارتباط با مهارت‌های کلامی و دانش محتوایی معلمان است. بیشترین بار عاملی در این بعد مربوط به بهره‌گیری از منابع مختلف به‌منظور شناخت تحولات جدید در موضوعات مربوط به تدریس (۰/۷۳) و کمترین بار عاملی نیز مربوط به داشتن تسلط کافی بر موضوع (۰/۳۵) می‌باشد.

همان‌طور که داده‌های جدول ۶ نشان می‌دهد، در بعد پیش‌نیازهای معلم، داشتن توانایی کلامی برای انتقال مفاهیم به دانش‌آموزان مهم‌ترین شایستگی می‌باشد که معلمان اثربخش باید از آن برخوردار باشند. داشتن تسلط کافی بر موضوع، در اولویت دوم قرار دارد. آگاهی درباره همه منابع و جست‌وجوی منابع جدید به منظور استفاده از آن‌ها در تدریس و یادگیری دانش‌آموزان نیز در رتبه آخر قرار دارد. به‌طور کلی، اهمیت برخوردار معلمان اثربخش از شایستگی‌های بعد پیش‌نیازهای معلم به‌طور معناداری بالاتر از میانگین نظری (۳) می‌باشد. نتایج آزمون t نشان‌دهنده تفاوت معنادار بین میانگین تجربی و میانگین نظری می‌باشد.

۲. بعد نظارت بر پیشرفت دانش‌آموزان

جدول ۷. شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان در بعد نظارت بر پیشرفت دانش‌آموزان

اولویت	شایستگی‌ها در بعد نظارت بر پیشرفت دانش‌آموزان	بار عاملی	میانگین نظری	میانگین تجربی	انحراف استاندارد
۱	توضیح تکالیف به زبان روشن	۰/۵۶	۳	۴/۳۵	۰/۷۲
۲	ارائه تکالیف مرتبط با اهداف درسی	۰/۵۸	۳	۴/۳۳	۰/۸۰
۳	تناسب آموزش با سطوح پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و نیازهای آنان	۰/۳۵	۳	۴/۳۱	۰/۷۴
۴	ارزیابی دائم فرایند پیشرفت دانش‌آموزان	۰/۷۲	۳	۴/۳۰	۰/۷۲
۵	ارتباط دادن تکالیف با محتوای درسی و ظرفیت دانش‌آموزان	۰/۴۱	۳	۴/۲۲	۰/۸۲
۶	ایجاد تغییرات در تدریس بر اساس بازخورد، انعکاس و نتایج ارزشیابی	۰/۷۰	۳	۴/۱۴	۰/۷۸
۷	به‌کارگیری استراتژی‌های ارزیابی و تفسیر نتایج برای ارزیابی و ترویج یادگیری دانش‌آموزان	۰/۴۴	۳	۴/۱۰	۰/۸۷
۸	توضیح مجدد درس بر اساس نتایج ارزیابی	۰/۳۵	۳	۴/۹	۰/۸۴
۹	دادن تکالیف به‌منظور تفکر عمیق دانش‌آموزان	۰/۳۰	۳	۴/۰۶	۰/۹۳
۱۰	آگاهی از فرایند کاری در آماده کردن محتوا و انتظار از دانش‌آموزان برای اطمینان از یادگیری آنان.	۰/۳۱	۳	۴/۰۳	۰/۸۵
۱۱	ارائه بازخوردهای معنی‌دار به دانش‌آموزان	۰/۳۱	۳	۳/۹۸	۱/۰۱
۱۲	داشتن شناخت نسبت به فرد دانش‌آموزان از نظر توانایی، پیشرفت تحصیلی و سبک‌های یادگیری	۰/۴۰	۳	۳/۹۱	۱/۰۱
۱۳	داشتن انگیزه برای روش‌های جایگزین در یادگیری	۰/۵۴	۳	۳/۸۸	۰/۸۸
۱۴	به‌کارگیری استراتژی‌های گوناگون گروه‌بندی دانش‌آموزان	۰/۳۸	۳	۳/۸۳	۰/۹۲
۱۵	ایجاد فرصت‌ها بررسی مسائل از دیدگاه‌های مختلف برای دانش‌آموزان	۰/۳۵	۳	۳/۵۴	۱/۰۸
جمع	کل شایستگی‌ها در بعد نظارت بر پیشرفت دانش‌آموزان	-	۳	۴/۰۶	۰/۵۶

$$t = ۳۶/۶۱, df = ۳۷۴, P < ۰/۰۰۱$$

بعد دوم نظارت بر پیشرفت و توان بالقوه دانش‌آموزان با ۱۵ شایستگی یا صلاحیت می‌باشد. این بعد مؤلفه‌هایی همانند نظارت بر پیشرفت دانش‌آموزان، دادن بازخورد به دانش‌آموزان و نحوه ارائه تکالیف به دانش‌آموزان را دربرمی‌گیرد. بیشترین بار عاملی مربوط به ارزیابی دائم فرایند پیشرفت دانش‌آموزان (۰/۷۲) و کمترین بار عاملی مربوط به دادن تکالیف به منظور تفکر عمیق دانش‌آموزان (۰/۳۰) می‌باشد.

داده‌های مندرج در جدول ۷ نشان می‌دهد که در بعد نظارت بر پیشرفت دانش‌آموزان، مهم‌ترین شایستگی که معلمان اثربخش باید از آن برخوردار باشند، توضیح تکالیف به زبان روشن با میانگین ۴/۳۵ است. بعد از آن شایستگی‌های ارائه تکالیف مرتبط با اهداف درسی و تناسب آموزش با سطوح پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و نیازهای آنان به ترتیب در رتبه دوم و سوم قرار دارند. در این بعد، ایجاد فرصت‌هایی به منظور بررسی مسائل از دیدگاه‌های مختلف برای دانش‌آموزان، و پانزدهمین و آخرین شایستگی است که معلمان اثربخش باید از آن برخوردار باشند. میزان اهمیت کل شایستگی‌های بعد نظارت بر پیشرفت دانش‌آموزان نیز به‌طور معناداری بیشتر از میانگین نظری است. نتایج آزمون t حاکی از این تفاوت معنادار است.

۳. بعد مسئولیت‌های حرفه‌ای

بعد سوم مسئولیت‌های حرفه‌ای معلم شامل ۲۳ صلاحیت یا شایستگی است. این بعد مؤلفه‌هایی همانند برقراری ارتباط با والدین، رشد حرفه‌ای معلم، مشارکت در جامعه حرفه‌ای و تأمل در تدریس را شامل می‌شود. در این بعد، صلاحیت داشتن رفتار و تعامل محترمانه با والدین دانش‌آموزان با بار عاملی (۰/۸۰) دارای بیشترین بار عاملی و داشتن توانایی ارزیابی اثر کار خود و برداشتن قدم برای بهبود آن با بار عاملی (۰/۳۷) دارای کمترین بار عاملی است.

مطابق داده‌های مندرج در جدول ۸، داشتن رفتار و تعامل محترمانه با والدین دانش‌آموزان مهم‌ترین شایستگی در بعد مسئولیت‌های حرفه‌ای است که معلمان اثربخش باید از آن برخوردار باشند. شایستگی‌های دادن اطلاعات به خانواده‌ها درباره پیشرفت دانش‌آموزان و ارائه پیشنهادهایی به خانواده‌ها برای رشد دانش‌آموزان از طریق آشنایی با منابع هم در مدرسه و هم در جامعه بزرگ‌تر، به ترتیب در رتبه دوم و سوم قرار دارند. مشارکت دادن والدین دانش‌آموزان در برنامه‌های آموزشی بیست و سومین و آخرین شایستگی معلمان در بعد مسئولیت‌های حرفه‌ای است. نتایج آزمون t نیز نشانگر تفاوت معنادار بین میانگین تجربی و نظری است. بنابراین میزان اهمیت کل شایستگی‌های بعد مسئولیت‌های حرفه‌ای به‌طور معناداری بالاتر از میانگین نظری می‌باشد.

هئاساسایی و اعتبارسنجی شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان اثرپخش

جدول ۸. شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان در بعد مسئولیت‌های حرفه‌ای

اولویت	شایستگی‌ها در بعد مسئولیت‌های حرفه‌ای	بار عاملی	میانگین نظری	میانگین تجربی	انحراف استاندارد
۱	داشتن رفتار و تعامل محترمانه با والدین دانش‌آموزان	۰/۸۰	۳	۴/۴۸	۰/۶۸
۲	دادن اطلاعاتی به خانواده‌ها درباره پیشرفت دانش‌آموزان	۰/۷۱	۳	۴/۳۵	۰/۷۶
۳	ارائه پیشنهادهایی به خانواده‌ها برای رشد دانش‌آموزان از طریق آشنایی با منابع هم در مدرسه و هم در جامعه بزرگ‌تر	۰/۶۰	۳	۴/۳۶	۰/۷۴
۴	دارای توانایی ارزیابی اثر کار خود و برداشتن قدم برای بهبود آن	۰/۳۷	۳	۴/۲۴	۰/۷۴
۵	ارزیابی موفقیت‌ها و اشتباهات از طریق تفکر درباره تدریس	۰/۳۸	۳	۴/۲۳	۰/۷۹
۶	برقراری ارتباط با والدین به منظور مطلع کردن والدین درباره چگونگی اداره کلاس	۰/۷۷	۳	۴/۲۲	۰/۸۵
۷	فراهم کردن موقعیت‌هایی برای همکاری با دیگران برای بهبود یادگیری دانش‌آموزان	۰/۷۴	۳	۴/۱۳	۰/۹۶
۸	مشارکت با همکاران خود در طراحی و اجرای پروژه‌های آموزشی	۰/۷۴	۳	۴/۰۶	۱/۰۰۹
۹	بهره‌گیری از تخصص همکاران	۰/۵۳	۳	۴/۰۵	۰/۹۶
۱۰	حفظ ذهن باز و خلاق خود و تمایل برای حل مشکلات گذشته با رویکردهای جدید	۰/۴۰	۳	۴/۰۴	۰/۹۴
۱۱	داشتن شناخت از آخرین تحولات در آموزش و پرورش و کاربرد آن در بهبود عمل	۰/۷۱	۳	۴/۰۳	۱/۰۱
۱۲	تفکر درباره روش‌های جایگزین از طریق درک پیامدهای تدریس	۰/۳۸	۳	۴/۰۲	۰/۸۴
۱۳	جست‌وجوی استراتژی‌های نوین آموزشی و کاربرد آن‌ها	۰/۵۶	۳	۳/۹۸	۱/۰۱
۱۴	شرکت در فعالیت‌های علمی مربوط به تدریس	۰/۵۳	۳	۳/۹۷	۰/۹۸
۱۵	شرکت در دوره‌های آموزشی کوتاه‌مدت و عملی برای به‌روز کردن دانش تخصصی خود	۰/۴۳	۳	۳/۹۵	۰/۹۴
۱۶	تحلیل عملکرد دانش‌آموزان به منظور کمک به شناسایی نیازهای رشد حرفه‌ای	۰/۳۵	۳	۳/۹۳	۰/۸۹
۱۷	دارای توانایی حفظ یادداشت‌های دقیق از وقایع معمول کلاس	۰/۳۴	۳	۳/۹۱	۰/۹۴
۱۸	توانایی طراحی سیستمی برای تکالیف و حفظ فرایند تکمیل آن توسط دانش‌آموزان	۰/۳۲	۳	۳/۹۰	۰/۹۳
۱۹	بهره‌گیری از سازمان‌ها و نشریات حرفه‌ای به‌عنوان منابع جهت رشد خود	۰/۶۳	۳	۳/۸۴	۰/۹۶
۲۰	تعهد به استانداردهای حرفه‌ای در حل مسئله و تصمیم‌گیری	۰/۴۶	۳	۳/۸۱	۰/۹۳
۲۱	شناخت نسبت به دانش‌آموزان از طریق ارتباط با والدین دانش‌آموزان	۰/۵۴	۳	۳/۸۰	۱/۰۲
۲۲	اهمیت دادن به رفاه دانش‌آموزان و آماده کردن منابع لازم برای موفقیت دانش‌آموزان	۰/۵۱	۳	۳/۸۰	۱/۰۷
۲۳	مشارکت دادن والدین دانش‌آموزان در برنامه‌های آموزشی	۰/۷۵	۳	۳/۳۱	۱/۱۷
جمع	کل شایستگی‌ها در بعد مسئولیت‌های حرفه‌ای	-	۳	۴/۰۱	۰/۵۸

$$t = ۳۳/۶۶, df = ۳۷۴, P < ۰/۰۰۱$$

۴. بعد برنامه‌ریزی و آمادگی

جدول ۹. شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان در بعد برنامه‌ریزی و آمادگی

اولویت	شایستگی‌ها در بعد برنامه‌ریزی و آمادگی	بار عاملی	میانگین نظری	میانگین تجربی	انحراف استاندارد
۱	بیان نتایج درس به زبان روشن	۰/۷۷	۳	۴/۳۸	۰/۷۵
۲	ارتباط دادن آموزش به موقعیت‌های زندگی واقعی دانش‌آموزان	۰/۳۶	۳	۴/۳۰	۰/۷۶
۳	ایجاد اعتمادبه‌نفس در دانش‌آموزان و ترغیب آن‌ها به منظور خودباوری	۰/۴۱	۳	۴/۲۷	۰/۸۵
۴	داشتن بیان روشن و واضح در ارتباط با انتظارات خود برای دانش‌آموزان	۰/۴۶	۳	۴/۱۹	۰/۸۳
۵	طراحی هدف‌ها، سؤال‌ها و فعالیت‌ها به منظور ترغیب دانش‌آموزان برای بهره‌گیری از سطوح بالا و پایین حیطه‌های شناختی متناسب با محتوا	۰/۳۷	۳	۴/۱۶	۰/۸۱
۶	روشن ساختن اهداف متناسب با نتایج آموزشی مورد نظر	۰/۴۸	۳	۴/۱۱	۰/۸۹
۷	ترغیب دانش‌آموزان به منظور فهمیدن بیشتر و رسیدن به عمق موضوعات	۰/۳۶	۳	۴/۰۶	۰/۹۱
۸	کسب اطلاعات از میزان دست‌یابی دانش‌آموزان به نتایج مورد انتظار با طراحی ارزیابی در تدریس	۰/۴۰	۳	۴/۰۲	۰/۸۹
۹	ایجاد هم‌سویی و توالی بین عناصر مختلف برنامه (نتایج، فعالیت‌ها، مواد، روش‌ها و گروه‌بندی دانش‌آموزان)	۰/۴۰	۳	۳/۹۹	۰/۸۷
۱۰	کسب اطلاعات از طریق ارزیابی درباره‌ی میزان مشارکت دانش‌آموز در فعالیت‌ها، تناسب ابزارها و گروه‌ها	۰/۳۷	۳	۳/۹۰	۰/۸۵
۱۱	تنظیم نتایج آموزشی به منظور تطبیق با تنوع دانش‌آموزان	۰/۵۲	۳	۳/۸۹	۰/۹۰
۱۲	بهره‌گیری از فنون ارزیابی رسمی و غیررسمی متنوع مانند آزمون‌ها، پروژه‌ها و چک لیست‌ها	۰/۴۸	۳	۳/۸۱	۰/۹۷
۱۳	تبعیت از برنامه‌ی زمان‌بندی شده و هماهنگ و حفظ شیوه‌ها و روال‌های معمول	۰/۶۶	۳	۳/۰۱	۱/۴۹
جمع	کل شایستگی‌ها در بعد برنامه‌ریزی و آمادگی	-	۳	۴	۰/۵۶

$$t = 34/71, df = 374, P < 0/001$$

بعد چهارم تحت عنوان برنامه‌ریزی و آمادگی نام‌گذاری شده است. این بعد دربرگیرنده ۱۳ صلاحیت و مؤلفه‌هایی همانند انتظارات معلم، طراحی آموزشی و طراحی ارزشیابی می‌باشد. در این بعد، بیشترین بار عاملی مربوط به صلاحیت بیان نتایج درس به زبان روشن (۰/۷۷) و کمترین بار عاملی نیز مربوط به ارتباط دادن آموزش به موقعیت‌های زندگی واقعی دانش‌آموزان با بار عاملی (۰/۳۶) می‌باشد. داده‌های مندرج در جدول ۹ نشان می‌دهد که بیان نتایج درس به زبان روشن مهم‌ترین شایستگی در بعد برنامه‌ریزی و آمادگی است که معلمان اثربخش باید از آن برخوردار باشند. شایستگی‌های مهم دیگر

هندسازایی و اعتبارسنجی شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان اثرپخش

در این بعد، ارتباط دادن آموزش به موقعیت‌های زندگی واقعی دانش‌آموزان و ایجاد اعتماد به نفس در آن‌ها و ترغیب آن‌ها به منظور خود باوری است. این دو شایستگی به ترتیب رتبه دوم و سوم را به خود اختصاص داده‌اند. تبعیت از برنامه زمان‌بندی شده و هماهنگ و حفظ شیوه‌ها و روال‌های معمول آخرین شایستگی مورد نیاز معلمان در این بعد است. با توجه به نتایج به دست آمده از آزمون t ، میزان اهمیت کل شایستگی‌های بعد برنامه‌ریزی و آمادگی به طور معناداری بالاتر از میانگین نظری می‌باشد.

۵. مدیریت و سازماندهی کلاس درس

جدول ۱۰. شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان در بعد مدیریت و سازماندهی کلاس درس

اولویت	شایستگی‌ها در بعد مدیریت و سازماندهی کلاس درس	بار عاملی	میانگین نظری	میانگین تجربی	انحراف استاندارد
۱	آماده کردن پیشاپیش مواد آموزشی برای استفاده در کلاس	۰/۸۳	۳	۴/۲۵	۰/۷۹
۲	تشویق رفتار مثبت و بیان انتظار معلم برای رفتار مثبت	۰/۳۵	۳	۴/۱۹	۰/۹۳
۳	وضع قوانین به‌عنوان استانداردهای رفتار به منظور تعامل معلم با دانش‌آموزان و تعامل دانش‌آموزان با یکدیگر	۰/۴۶	۳	۴/۱۰	۰/۸۶
۴	ایجاد توازن در ارائه فعالیت‌های دانش‌آموزان بین چالش برانگیز بودن و تنوع فعالیت‌ها	۰/۴۸	۳	۳/۹۹	۰/۸۴
۵	آماده‌سازی محیط فیزیکی به منظور حفظ و نگهداری مواد و ابزار آموزشی	۰/۷۰	۳	۳/۹۸	۰/۸۴
۶	سازماندهی اثربخش فضای کلاسی	۰/۴۰	۳	۳/۹۳	۰/۹۱
۷	قرار دادن صندلی‌ها به شکل گروهی یا اطراف میزها به منظور تشویق ارتباطات متقابل	۰/۵۰	۳	۳/۷۵	۱/۰۳
۸	کمک به دانش‌آموزان در برقراری و حفظ استانداردهای رفتاری	۰/۵۳	۳	۳/۶۰	۱/۰۸
۹	وضع قوانین کلاس با مشارکت دانش‌آموزان برای برقراری نظم	۰/۳۹	۳	۳/۵۶	۱/۲۴
۱۰	تعیین و بیان روال‌های کاری و روش‌ها در ابتدای سال تحصیلی	۰/۷۲	۳	۳/۵۲	۱/۳۴
جمع	کل شایستگی‌ها در بعد مدیریت و سازماندهی کلاس درس	-	۳	۳/۸۸	۰/۶۴

$$t = ۲۶/۴۲, df = ۳۷۴, P < ۰/۰۰۱$$

بعد پنجم مدیریت یا سازماندهی کلاس درس است. این بعد شامل ۱۰ صلاحیت یا شایستگی است و مؤلفه‌هایی همانند مدیریت فرایند کلاس درس، مدیریت رفتار دانش‌آموزان و سازماندهی فضای فیزیکی را شامل می‌شود. بیشترین بار عاملی مربوط به آماده کردن پیشاپیش مواد آموزشی برای استفاده در کلاس (۰/۸۳) و کمترین بار عاملی مربوط به وضع قوانین کلاس با مشارکت دانش‌آموزان برای برقراری نظم (۰/۳۹) می‌باشد.

در بعد مدیریت و سازماندهی کلاس درس، داده‌های مندرج در جدول ۱۰ نشان می‌دهد که آماده کردن پیشاپیش مواد آموزشی برای استفاده در کلاس درس با میانگین ۴/۲۵ مهم‌ترین شایستگی بوده که معلمان اثربخش باید از آن برخوردار باشند. تشویق رفتار مثبت و بیان انتظار خود برای رفتار مثبت نیز در رتبه دوم قرار گرفته و اولویت دوم را کسب کرده است. تعیین و بیان روال‌های کاری و روش‌ها در ابتدای سال تحصیلی نیز آخرین شایستگی در این بعد بوده که معلمان باید از آن برخوردار باشند. میزان اهمیت کل شایستگی‌های بعد مدیریت و سازماندهی کلاس درس به‌طور معنادار از بالاتر از میانگین نظری است. نتایج آزمون t بیانگر این تفاوت معنادار می‌باشد.

۶. بعد ویژگی‌های شخصی معلم

جدول ۱۱. شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان در بعد ویژگی‌های شخصی معلم

اولویت	شایستگی‌ها در بعد ویژگی‌های شخصی معلم	بار عاملی	میانگین نظری	میانگین تجربی	انحراف استاندارد
۱	ایجاد فرصت‌هایی برای موفقیت همه دانش‌آموزان	۰/۷۷	۳	۴/۴۶	۰/۶۷
۲	اعتقاد داشتن به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان	۰/۷۶	۳	۴/۴۵	۰/۶۶
۳	دارای روابط مبتنی بر احترام و اعتماد متقابل با دانش‌آموزان	۰/۷۹	۳	۴/۴۲	۰/۶۸
۴	نشان دادن اشتیاق به محتوای درسی	۰/۳۳	۳	۴/۳۴	۰/۶۵
۵	برخورد با بدرفتاری دانش‌آموزان به‌طور فردی	۰/۸۷	۳	۴/۲۵	۰/۸۰
۶	دارای نگرش خوش‌بینانه نسبت به تدریس و دانش‌آموزان	۰/۳۱	۳	۴/۱۱	۰/۸۸
۷	دارای نگرش مثبت به مسائل جدید و نوآوری‌ها	۰/۳۴	۳	۴/۰۵	۰/۹۲
۸	احترام به واکنش‌ها و احساسات دانش‌آموزان و ترغیب دانش‌آموزان به منظور افتخارآمیز بودن دستاوردهای آنان از لحاظ رشد فکری و قدرت درکشان	۰/۷۲	۳	۴/۰۳	۰/۸۵
۹	داشتن قدرت تحمل عقاید نو دانش‌آموزان	۰/۵۱	۳	۴/۹۶	۰/۸۷
۱۰	ترغیب دانش‌آموزان برای تصمیم‌گیری به‌طور فردی	۰/۴۱	۳	۳/۷۲	۰/۹۹
۱۱	ارتباط با هر دانش‌آموز و ترغیب آن‌ها برای ایجاد هدف‌های چالش‌برانگیز	۰/۷۲	۳	۳/۶۵	۰/۹۷
۱۲	شروع آموزش با شناخت دانش‌آموزان	۰/۴۸	۳	۳/۶۴	۱/۲۱
۱۳	اهمیت دادن به علایق و دغدغه‌های داخلی و خارجی از مدرسه دانش‌آموزان	۰/۵۳	۳	۳/۵۸	۱/۰۶
۱۴	به عهده گرفتن مسئولیت نتایج کار دانش‌آموزان	۰/۴۲	۳	۳/۲۷	۱/۴۱
۱۵	دادن آزادی عمل به دانش‌آموزان	۰/۶۱	۳	۳/۲۶	۱/۱۸
۱۶	استفاده از زمان خارج از مدرسه به‌منظور آمادگی برای تدریس	۰/۷۲	۳	۳/۲۳	۱/۳۲
جمع	کل شایستگی‌ها در بعد ویژگی‌های شخصی معلم	-	۳	۳/۹۰	۰/۵۷

$$t = ۳۰/۴۶, df = ۳۷۴, P < ۰/۰۰۱$$

بعد ششم، ویژگی‌های شخصی معلم با ۱۶ صلاحیت است. این بعد مؤلفه‌هایی همانند علاقه‌مندی معلم به آموزش، رعایت احترام و عدالت در برخورد با دانش‌آموزان، شیوه عمل فکورانه و برخورداری از خلاقیت را شامل می‌شود. بیشترین بار عاملی در این بعد مربوط به برخورد با بدرفتاری دانش‌آموزان

شناسایی و اعتبار سنجی شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان اثربخش

به‌طور فردی با بار عاملی (۰/۸۷) و کمترین بار عاملی نیز مربوط به داشتن نگرش خوش‌بینانه نسبت به تدریس و دانش‌آموزان با بار عاملی (۰/۳۱) می‌باشد.

با توجه به داده‌های مندرج در جدول ۱۱، ایجاد فرصت‌هایی برای موفقیت همه دانش‌آموزان مهم‌ترین شایستگی مورد نیاز معلمان اثربخش در بعد ویژگی‌های شخصی معلم است. اعتقاد داشتن به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان در رتبه دوم قرار دارد. استفاده از زمان خارج از مدرسه به منظور آمادگی برای تدریس نیز آخرین شایستگی در بعد ویژگی‌های شخصی معلم است که معلمان باید از آن برخوردار باشند. میزان اهمیت برخورداری معلمان از کل شایستگی‌های بعد ویژگی‌های شخصی معلم نیز به‌طور معناداری بالاتر از میانگین نظری است. نتایج آزمون t حاکی از تفاوت معنادار بین میانگین تجربی و نظری است.

۷. بعد آموزش یا تدریس

جدول ۱۲. شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان در بعد آموزش یا تدریس

اولویت	شایستگی‌ها در بعد آموزش یا تدریس	بار عاملی	میانگین نظری	میانگین تجربی	انحراف استاندارد
۱	بهره‌گیری از مفاهیم و زبان متناسب با سن و سوابق دانش‌آموزان	۰/۷۵	۳	۴/۳۶	۰/۷۰
۲	ارائه دستورالعمل‌های متناسب با سطح درک دانش‌آموزان	۰/۵۷	۳	۴/۱۶	۰/۷۵
۳	تغییر سؤالات با توجه به توان دانش‌آموزان برای حفظ علاقه آنان به موضوع درس	۰/۶۶	۳	۴/۱۵	۰/۷۸
۴	بهره‌گیری از راهبردهای متنوع تدریس	۰/۳۰	۳	۴/۰۹	۰/۸۶
۵	به‌کارگیری راهبردهای مناسب طرح سؤال جهت کمک به دانش‌آموزان برای تفکر و حل مسئله	۰/۵۰	۳	۴/۰۸	۰/۹۰
۶	به‌کارگیری تجارب یادگیری به‌منظور چالش، تلاش، انگیزش و مشارکت فعال	۰/۶۰	۳	۴/۰۷	۰/۸۰
۷	ترغیب دانش‌آموزان به خودارزشیابی از طریق طراحی سؤالات	۰/۴۰	۳	۴/۰۵	۰/۸۵
۸	به‌کارگیری استراتژی‌هایی برای افزایش تفکر انتقادی	۰/۶۰	۳	۴/۰۱	۰/۸۱
۹	به‌کارگیری استراتژی‌هایی برای ایجاد تجربه‌های یادگیری	۰/۷۷	۳	۴	۰/۸۳
۱۰	رهبری فعالیت‌های دانش‌آموزان و تعیین سرعت انجام دادن فعالیت‌ها	۰/۴۰	۳	۳/۹۹	۰/۹۰
۱۱	فراهم کردن مشارکت همه دانش‌آموزان در فعالیت‌های آموزشی از طریق برنامه‌ریزی دقیق برای تجارب یادگیری	۰/۵۰	۳	۳/۹۸	۰/۹۰
۱۲	اهمیت دادن به نظرات دانش‌آموزان	۰/۳۵	۳	۳/۹۴	۰/۹۴
۱۳	دادن مسئولیت به دانش‌آموزان	۰/۵۰	۳	۳/۸۹	۱/۰۸
۱۴	به‌کارگیری مثال‌ها و استعاره‌ها به‌منظور روشن‌سازی ایده‌های جدید و یا مهارت و ارتباط محتوای جدید با آموخته‌ها و دانش‌ها	۰/۴۷	۳	۳/۸۳	۰/۹۵
۱۵	ارزیابی عمیق فهم دانش‌آموزان با پرسیدن سؤال از آنان	۰/۶۰	۳	۳/۶۷	۱/۰۷
۱۶	برقراری ارتباط با دانش‌آموزان با به‌کارگیری شوخی، لطفه و رفتار طنز	۰/۵۸	۳	۳/۶۱	۱/۰۶
جمع	کل شایستگی‌ها در بعد آموزش یا تدریس	-	۳	۳/۰۵	۰/۴۱

$$t = ۲/۴۴, df = ۳۷۴, P < ۰/۰۰۱$$

بعد هفتم آموزش یا تدریس شامل ۱۶ صلاحیت است. این بعد دربرگیرنده مؤلفه‌هایی همانند فعال ساختن دانش آموزان در یادگیری، استفاده از استراتژی‌های مناسب، برقرار ارتباط مناسب با دانش آموزان و طرح سؤال از آن‌ها است. به‌کارگیری استراتژی‌هایی برای ایجاد تجربه‌های یادگیری با بار عاملی (۰/۷۷) دارای بیشترین بار عاملی و اهمیت دادن به نظرات دانش آموزان با بار عاملی (۰/۳۵) دارای کمترین بار عاملی در این بعد است.

با توجه به داده‌های مندرج در جدول ۱۲، بهره‌گیری از مفاهیم و زبان متناسب با سن و سوابق دانش آموزان با میانگین ۴/۳۶ مهم‌ترین شایستگی معلمان اثربخش در بعد آموزش یا تدریس است. شایستگی‌های ارائه دستورالعمل‌های متناسب با سطح درک دانش آموزان و تغییر سؤالات با توجه به توان دانش آموزان برای حفظ علاقه آنان به موضوع درس به ترتیب در اولویت دوم و سوم قرار دارند. برقراری ارتباط با دانش آموزان با به‌کارگیری شوخی، لطیفه و رفتار طنز شانزدهمین و آخرین شایستگی در این بعد است که معلمان اثربخش باید از آن برخوردار باشند. به‌طور کلی میزان اهمیت کل شایستگی‌های بعد آموزش یا تدریس به‌طور معناداری بالاتر از میانگین نظری است. نتایج آزمون t حاکی از تفاوت معنادار بین میانگین تجربی و نظری است.

■ بحث و نتیجه‌گیری ■

معلمان از کلیدی‌ترین اجزای نظام آموزش و پرورش محسوب می‌شوند. آن‌ها به‌دلیل نقش برجسته‌ای که در پرورش و یادگیری دانش آموزان بر عهده دارند و نیز به‌دلیل این که اعمال و رفتارشان در ایجاد انگیزه‌های یادگیری مؤثر است، نیازمند برخورداری از شایستگی‌های مختلف شغلی و حرفه‌ای هستند. به‌همین جهت در این مطالعه به شناسایی و اعتبارسنجی شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان اثربخش پرداخته شده است. ابتدا با بررسی پیشینه نظری و عملی، ۱۴۰ شایستگی شناسایی شد که پس از بررسی این شایستگی‌ها توسط چند صاحب‌نظر و کارشناس و اجرای آزمون بر روی معلمان نمونه و انجام تحلیل عاملی، تعداد شایستگی‌ها به ۹۸ مورد کاهش یافت که در ۷ بعد یا مؤلفه اصلی دسته‌بندی شدند.

از میان ابعاد شناسایی شده، بعد پیش‌نیازهای معلم رتبه اول را به‌خود اختصاص داده است. بر اساس نظر معلمان مورد مطالعه، معلمان در درجه اول باید برخوردار از این شایستگی‌ها باشند. پیش‌نیازهای معلم، دربرگیرنده پنج شایستگی در ارتباط با مهارت‌های کلامی و دانش محتوایی معلمان می‌باشد. در میان این پنج شایستگی، داشتن توانایی کلامی برای انتقال مفاهیم به دانش آموزان مهم‌ترین شایستگی است که معلمان اثربخش باید از آن برخوردار باشند. معلمان اثربخش همچنین معلمانی هستند که دارای تسلط کافی بر موضوع هستند. آن‌ها دارای ارتباط روشن و واضح بوده و از منابع مختلف به‌منظور شناخت تحولات جدید در موضوعات مربوط به تدریس استفاده می‌کنند. آن‌ها همچنین دارای آگاهی لازم و کافی درباره همه منابع و جست‌وجوی منابع جدید به‌منظور استفاده از آن‌ها در تدریس و یادگیری دانش آموزان هستند.

شناسایی و اعتبار سنجی شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان اثربخش

شایستگی‌های شناسایی شده در این مطالعه، به نوعی در مطالعات قبلی و نیز توسط صاحب نظران و متخصصان بیان شده است. به عنوان نمونه کاستر و همکارانش (۲۰۰۵)، دانش تخصصی معلمان را جزء پنج دسته اصلی شایستگی‌های معلم عنوان کرده‌اند و یا از نظر استرانگ (۲۰۰۲)، شایستگی‌های معلمان اثربخش شامل سه بخش دانش، مهارت و گرایش است که بخش دانش شامل دانش معلم نسبت به موضوعی که تدریس می‌کند، می‌باشد. برخورداری از دانش موضوعی همچنین یکی از استانداردهای مطرح شده توسط کمیته استانداردهای حرفه‌ای تدریس نیوجرسی است (لیبریرا^۳، ۲۰۰۴).

نتیجه به دست آمده در این مطالعه حاکی از این امر است که معلمان اثربخش و حرفه‌ای قبل از هر چیزی، باید ابتدا از دانش محتوایی کافی و لازم برخوردار باشند. یعنی درباره موضوع درس خود دانش کافی و وافی داشته باشند و از آنجایی که هر علمی و موضوع درسی به سرعت در حال تغییر است، معلمان برای آگاهی از این تغییرات و استفاده از آن‌ها در آموزش، باید از منابع جدید آگاهی لازم را داشته باشند. البته صرف داشتن تخصص و تسلط بر موضوع درسی کافی نیست، چرا که مهم‌تر از آن توانایی انتقال مفاهیم به دانش‌آموزان است. به همین دلیل داشتن توانایی ارتباطی و کلامی مهم‌ترین شایستگی معلمان اثربخش می‌باشد.

بعد دیگر شایستگی‌های معلمان اثربخش، نظارت بر پیشرفت و توان بالقوه دانش‌آموزان است که رتبه دوم را به خود اختصاص داده است. این بعد، ۱۵ شایستگی را در ارتباط با مهارت‌هایی همانند دادن بازخورد به دانش‌آموزان، ارائه تکالیف و پاسخ به نیازها و توانایی‌های دانش‌آموزان را در بر می‌گیرد. مهم‌ترین شایستگی مطرح شده در این بعد، توضیح تکالیف به زبان روشن برای دانش‌آموزان است. در ارتباط با شایستگی‌های این بعد، معلمان اثربخش، معلمانی هستند که شناخت لازم را از توانایی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارند و با استفاده از استراتژی‌های مختلف، اقدام به گروه‌بندی دانش‌آموزان می‌نمایند.

معلمان اثربخش باید تکالیفی مرتبط با اهداف و محتوای درسی و نیز ظرفیت دانش‌آموزان ارائه نمایند. این تکالیف باید دانش‌آموزان را به تفکر عمیق وادارد. معلمان باید به ارزیابی دائم پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پردازند و ضمن استفاده از استراتژی‌های مختلف ارزیابی، بازخوردهای معناداری را به دانش‌آموزان ارائه نمایند. سپس بر اساس نتایج ارزیابی، اقدام به ایجاد تغییرات لازم در تدریس و توضیح مجدد درس نمایند و آموزش خود را با سطوح پیشرفت تحصیلی و نیازهای دانش‌آموزان متناسب نمایند.

پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان یکی از معیارهای اصلی ارزیابی عملکرد معلمان محسوب می‌شود. نظارت بر پیشرفت دانش‌آموزان کار پیچیده‌ای است. معلمان مؤثر از ابزار مختلفی برای نظارت بر پیشرفت دانش‌آموزان استفاده می‌کنند که می‌توان به ارائه تکالیف، ارزیابی و ارائه بازخورد به دانش‌آموزان اشاره کرد. به این شایستگی در تحقیقات هانتلی (۲۰۰۸) و کریمی (۱۳۸۷) نیز اشاره شده است. کسب رتبه دوم توسط این بعد می‌تواند بیانگر این امر باشد که معلمان حرفه‌ای و اثربخش، معلمانی هستند که دارای عملکرد مطلوبی باشند و عملکرد مطلوب یک معلم بیش از هر چیزی توسط

ارزیابی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان انعکاس داده می‌شود.

بعد سوم شایستگی‌های به‌دست آمده، مسئولیت‌های حرفه‌ای معلم با ۲۳ صلاحیت یا شایستگی است. این بعد شایستگی‌هایی را در ارتباط با برقراری ارتباط با والدین، رشد حرفه‌ای معلم، مشارکت در جامعه حرفه‌ای و تأمل در تدریس را شامل می‌شود. با توجه به نظر معلمان مورد مطالعه، معلمان اثربخش معلمانی هستند که دارای تعامل و رفتار محترمانه با والدین دانش‌آموزان می‌باشند. آن‌ها با والدین دانش‌آموزان ارتباط برقرار می‌کنند تا از این طریق هم شناخت بهتری نسبت به دانش‌آموزان پیدا کنند و هم اطلاعاتی را در رابطه با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و نحوه اداره کلاس به آن‌ها ارائه نمایند. آن‌ها والدین دانش‌آموزان را در برنامه‌های آموزشی مشارکت می‌دهند. معلمان اثربخش در یک جامعه حرفه‌ای مشارکت دارند. آن‌ها با همکاران خود در طراحی و اجرای پروژه‌های آموزشی شرکت نموده و ضمن بهره‌گیری از تخصص معلمان، موقعیت‌هایی را برای همکاری با دیگران جهت بهبود یادگیری دانش‌آموزان فراهم می‌نمایند. معلمان اثربخش از تحولات جاری در آموزش و پرورش دارای شناخت کافی بوده و به‌دنبال استراتژی‌های آموزشی جدید می‌باشند. آن‌ها به‌منظور روزآمد کردن دانش خود، در فعالیت‌های علمی و دوره‌های آموزشی مشارکت نموده و از سازمان‌ها و نشریات حرفه‌ای، به‌عنوان منابعی جهت رشد حرفه‌ای خود استفاده می‌کنند. آن‌ها از طریق تفکر درباره تدریس، به ارزیابی موفقیت‌ها و اشتباهات خود می‌پردازند و ضمن ارزیابی کار خود، اقداماتی را جهت بهبود آن انجام می‌دهند.

اینکه معلمان افراد حرفه‌ای هستند و باید نسبت به حرفه خود متعهد باشند، موضوعی است که توسط اکثر صاحب‌نظران و پژوهشگران مورد توجه و تأکید قرار گرفته است. هانتلی (۲۰۰۸)، یکی از سه حوزه شایستگی‌های معلمان را تعهد حرفه‌ای آن‌ها می‌داند. توسعه حرفه‌ای، یکی از مؤلفه‌های اصلی به‌دست آمده در مورد صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان در تحقیق کریمی (۱۳۸۷) می‌باشد. شایستگی‌های این بعد گویای آن است که مؤثر و اثربخش بودن معلمان تنها به برخورداری و تسلط به موضوعات درسی بستگی ندارد، بلکه نیازمند ارتباط با خانواده دانش‌آموزان جهت تبادل اطلاعات مورد نیاز می‌باشد. همچنین معلمان اثربخش، به‌دنبال رشد حرفه‌ای خود از طرق مختلف هستند.

برنامه‌ریزی و آمادگی از دیگر شایستگی‌های شناسایی شده است که رتبه چهارم را کسب کرده است. این بعد در برگیرنده ۱۳ شایستگی در ارتباط با انتظارات معلم، طراحی آموزشی و ارزشیابی می‌باشد. مهم‌ترین شایستگی این بعد که معلمان اثربخش باید از آن برخوردار باشند، بیان نتایج درس به زبان روشن است. معلمان اثربخش، معلمانی هستند که آموزش را به موقعیت‌های زندگی واقعی دانش‌آموزان مرتبط می‌سازند.

آن‌ها اعتماد به نفس و خودباوری را در دانش‌آموزان ایجاد و تقویت می‌کنند. انتظارات خود را به‌طور واضح و روشن برای دانش‌آموزان ارائه می‌کنند و با طراحی فعالیت‌ها و سؤال‌هایی به‌منظور بهره‌گیری دانش‌آموزان از سطوح مختلف شناختی، آن‌ها را برای فهم بیشتر و درک عمیق مطالب ترغیب می‌کنند. معلمان اثربخش با طراحی ارزیابی در تدریس، از میزان دستیابی دانش‌آموزان به نتایج مورد نظر و نیز مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌ها و گروه‌ها، اطلاعات کسب می‌کنند. آن‌ها از

هندسایبی و اعتبارسنجی شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان اثربخش

فنون ارزیابی رسمی و غیررسمی در این زمینه استفاده می‌کنند و بین عناصر مختلف برنامه همسویی و توالی ایجاد می‌کنند.

شایستگی‌های به‌دست آمده در این بعد حاکی از آن است که در تدریس مؤثر، اهداف آموزشی از قبل توسط معلمان تعیین و به دانش‌آموزان گفته می‌شود. در مورد فعالیت‌ها، مواد و روش‌ها از قبل تصمیم‌گیری و شیوه‌های مناسب ارزیابی از دانش‌آموزان نیز پیش‌بینی می‌شود. بنابراین معلمان مؤثر با آادگی و برنامه‌ریزی از قبل اقدام به تدریس و آموزش می‌کنند.

بعد پنجم مدیریت یا سازمان‌دهی کلاس درس است. این بعد در برگیرنده ۱۰ صلاحیت یا شایستگی در ارتباط با مدیریت فرایند کلاس درس، مدیریت رفتار دانش‌آموزان و سازمان‌دهی فضای فیزیکی است. در این بعد، آماده کردن پیشاپیش مواد آموزشی برای استفاده در کلاس درس، مهم‌ترین شایستگی بوده که معلمان اثربخش باید از آن برخوردار باشند. معلمان اثربخش قوانینی را به‌عنوان استانداردهای رفتار به منظور تعامل با دانش‌آموزان و تعامل دانش‌آموزان با یکدیگر وضع می‌کنند. وضع قوانین کلاس با مشارکت دانش‌آموزان انجام می‌گیرد. به دانش‌آموزان در برقراری و حفظ استانداردهای رفتاری کمک می‌کنند و انتظارات خود را در رابطه با رفتار مثبت بیان می‌کنند. معلمان اثربخش، ضمن آماده کردن پیشاپیش مواد آموزشی جهت استفاده در کلاس، محیط فیزیکی کلاس را مهیا نموده و به منظور تشویق ارتباطات متقابل، با قرار دادن صندلی‌ها به‌شکل گروهی، به سازمان‌دهی اثربخش فضای کلاسی می‌پردازند. آن‌ها ضمن تعیین و بیان روال‌های کاری و روش‌ها در ابتدای سال تحصیلی، سعی می‌کنند تا بین چالش برانگیز بودن فعالیت‌ها و تنوع آن‌ها توازن برقرار سازند.

کاستر و همکارانش (۲۰۰۵)، سازمان‌دهی را، که شامل صلاحیت‌هایی چون مدیریت زمان و تنظیم برنامه درسی مطابق با اهداف سازمانی است، به‌عنوان یکی از شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان نام برده‌اند. در مطالعه کریمی (۱۳۸۷)، صلاحیت‌های مدیریتی جزء یکی از مؤلفه‌های اصلی صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان است. مدیریت و اداره مطلوب کلاس توسط استرانگ (۲۰۰۲) نیز به‌عنوان شایستگی‌های معلمان ذکر شده است. معلمان مؤثر با مدیریت مطلوب رفتار دانش‌آموزان و سازمان‌دهی مناسب فضای فیزیکی کلاس، زمینه را برای آموزش و تدریس اثربخش فراهم می‌آورند. بنابراین تدریس اثربخش نیازمند آرامش، نظم دانش‌آموزان و نیز فضای فیزیکی منظم می‌باشد.

ویژگی‌های شخصی معلم ششمین بعد شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان را تشکیل می‌دهد. این بعد با ۱۶ شایستگی مواردی همانند علاقه‌مندی معلم به آموزش، رعایت احترام و عدالت در برخورد با دانش‌آموزان، شیوه عمل فکورانه و برخورداری از خلاقیت را شامل می‌شود. مهم‌ترین شایستگی معلمان اثربخش در این بعد این است که آن‌ها باید فرصت‌هایی را برای موفقیت همه دانش‌آموزان ایجاد نمایند. معلمان ضمن اعتقاد به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان، باید با بدرفتاری آن‌ها نیز به‌طور فردی برخورد نمایند. آن‌ها باید روابطی مبتنی بر احترام و اعتماد متقابل با دانش‌آموزان داشته باشند. معلمان اثربخش نسبت به محتوای درسی و نیز علایق و دغدغه‌های داخلی و خارج از مدرسه دانش‌آموزان، اهمیت و اشتیاق نشان می‌دهند. آن‌ها نسبت به کار خود متعهد بوده و مسئولیت نتایج کار دانش‌آموزان را برعهده می‌گیرند. معلمان مؤثر نسبت به تدریس و دانش‌آموزان، مسائل جدید و

نوآوری علاقه مند و دارای نگرش مثبت بوده و از زمان خارج از مدرسه به منظور آمادگی برای تدریس استفاده می کنند. آن ها اقدام به دادن آزادی عمل به دانش آموزان می نمایند و دارای قدرت تحمل عقاید تازه دانش آموزان هستند. معلمان از طریق برقراری ارتباط با دانش آموزان، آن ها را برای انتخاب و ایجاد هدفی چالش انگیز و نیز تصمیم گیری به صورت فردی ترغیب می نمایند. معلمان اثربخش آموزش را با شناخت دانش آموزان شروع می کنند.

صلاحیت های رفتاری به عنوان یکی از پنج دسته اصلی شایستگی های حرفه ای معلمان توسط کاستر و همکارانش (۲۰۰۵) بیان شد است. در تحقیق کریمی (۱۳۸۷) نیز صلاحیت های شخصیتی به عنوان یکی از مؤلفه های اصلی صلاحیت های حرفه ای شناخته شده است. بر اساس نتایج تحقیقات تیلور و همکارانش (۱۹۹۰)، علاقه به تدریس، یادگیری و موضوع تدریس، از جمله ضرورت های حرفه معلمی می باشد. نتایج حاصل نشان می دهد که تدریس اثربخش، علاوه بر صلاحیت علمی معلم، نیازمند صلاحیت رفتاری او نیز هست. ویژگی های شخصی و رفتاری معلم، عواملی تأثیرگذار در فرایند تعلیم و تربیت محسوب می شوند. بنابراین معلمانی اثربخش خواهند بود که علاوه بر برخورداری از صلاحیت علمی و تخصصی، از ویژگی های شخصیتی و رفتاری لازم نیز برخوردار باشند.

آموزش یا تدریس هفتمین بعد شایستگی های معلمان اثربخش است. این بعد با ۱۶ شایستگی، مهارت هایی را در زمینه فعال ساختن دانش آموزان در یادگیری، استفاده از استراتژی های مناسب، برقراری ارتباط مناسب با دانش آموزان و طرح سؤال از آن ها را در برمی گیرد. استفاده از مفاهیم و زبان متناسب با سن و سوابق دانش آموزان، مهم ترین شایستگی این بعد است که معلمان اثربخش باید از آن برخوردار باشند. معلمان اثربخش ضمن دادن مسئولیت به دانش آموزان، به نظرات آن ها اهمیت می دهند. آن ها دستورالعمل هایی متناسب با سطح درک دانش آموزان ارائه و از راهبردهای متنوعی برای تدریس استفاده می کنند. معلمان اثربخش برای افزایش تفکر انتقادی و ایجاد تجربه های یادگیری، استراتژی های مناسبی را به کار می گیرند. آن ها با به کارگیری تجارب یادگیری، زمینه مشارکت فعال همه دانش آموزان را در فعالیتهای آموزشی فراهم می کنند و رهبری فعالیتهای آن ها را برعهده می گیرند. معلمان اثربخش، دانش آموزان را از طریق طراحی سؤالات به خود ارزشیابی ترغیب می کنند و با پرسیدن سؤال از آنان، به ارزیابی عمیق فهم و درک آن ها می پردازند و در صورت لزوم و برای حفظ علاقه دانش آموزان به درس، سؤالات را با توجه به توان دانش آموزان تغییر می دهند.

شایستگی های به دست آمده در این بعد گویای آن است که تدریس مؤثر نیازمند استفاده از استراتژی های مناسب، مشارکت دادن دانش آموزان در فرایند آموزش و برقراری ارتباط مناسب با دانش آموزان می باشد. به این بعد از شایستگی نیز در اکثر تحقیقات اشاره شده است (برای مثال کریمی، ۱۳۸۷؛ استرانگ، ۲۰۰۲).

با توجه به اهمیت و نقش مؤثر معلمان به عنوان یکی از مهم ترین عوامل تأثیرگذار در تحقق اهداف کمی و کیفی آموزش و پرورش، توجه و به کارگیری شایستگی های حرفه ای شناسایی شده در استخدام، آموزش و تربیت، ارزشیابی عملکرد و نیز آموزش های بدو خدمت و ضمن خدمت معلمان پیشنهاد می گردد.

منابع

- Huntly, H. (2008). Teachers Work: Beginning Teachers Conceptions of Competence. *The Australian Educational Researcher*, 35 (1), 125145.
- Koster, B.; Mieke, B.; Fred, K. & Theo, W. (2005). Quality requirements for teacher educators, *Teaching and Teacher Education*, 21 (2), 158161.
- Langer, J. (2001). Beating the odds: Teaching Middle and high school students to read and write well. *American Educational Research Journal*, 38 (4), 837880.
- Librera, W. (2004). *New Jersey Professional standards for teachers and school leaders*. Trenton, New Jersey: New Jersey Department of Education. Retrieved from <http://state.nj.us/education/profdev/profstand/standards.pdf>.
- Moreno, J. (2007). Do the initial and the continuous teacher' professional development sufficiently prepare teachers to understand and cope with the complexities of today and tomorrow' education? *Journal of Educational Change*, 8, 169 173
- Nijveldt, M., Mieke, B., Douwe, B., Nico, V. & Theo, W. (2005). Assessing the interpersonal competence of beginning teachers: The quality of the judgement process, *International Journal of Educational Research*, (43), 89102.
- Stronge, J. H. (2007). *Quality of effective teachers* (2nd edition). Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Stronge, J. H. (2002). *Qualities of effective teachers*. Alexandria, VA: Association for supervision and curriculum Development.
- Taylor, v. & other. (1990). *A Comparison of perceptions of the importance of Mental competencies Between Inservice and Preservice Teacher*. Mid south Educational Research Association; (ERIC Document Reproduction service No. ED 327554).
- Walberg, H. J. (1984). Improving the productivity of America's schools. *Educational Leadership*, 41 (8), 1927.
- Walker, R. (2008). Twelve Characteristics of an Effective Teacher. *Educational Horizon*, 87 (1), 6168.
- Wiggins, G., & McTighe, J. (1998). *Understanding by design*. Alexandria, VA: Association for supervision and curriculum Development.
- آندرسون، دبلیو لوریون. (۱۳۸۰). *افزایش اثربخشی معلمان در فرایند تدریس*، (ترجمه محمد امینی). تهران: انتشارات مدرسه (اثر اصلی در سال ۱۹۹۴ چاپ شده است).
- دانش‌پژوه، زهرا و فرزاد، ولی‌اله. (۱۳۸۵). ارزشیابی مهارت‌های حرفه‌ای معلمان دوره ابتدایی. *فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*، ۵ (۱۸)، ۱۵۶-۱۵۷.
- شعبانی، زهرا. (۱۳۸۳). بررسی تطبیقی برنامه تربیت معلم ایران و چند کشور جهان. *فصلنامه تعلیم و تربیت*، ۳۰ (۷۹)، ۱۲۶-۱۲۷.
- صافی، احمد. (۱۳۸۲). تربیت و تأمین معلم در ایران. *فصلنامه تعلیم و تربیت*، ۱۹ (۷۳)، ۱۲-۱۳.
- عابدی، احمد؛ عریضی، حمیدرضا و سبحانی‌نژاد، مهدی. (۱۳۸۴). بررسی میزان آشنایی معلمان دوره ابتدایی شهر اصفهان با نظریه‌های یادگیری و نحوه به‌کارگیری آن‌ها در فرایند تدریس. *ماهنامه دانشور رفتار*، ۱۲ (۱۵)، ۱۲۶-۱۲۷.
- عبدالهی، فردین؛ شریعتمداری، علی و نادری، عزت‌اله. (۱۳۸۹). بررسی میزان آگاهی معلمان دوره ابتدایی از اصول تعلیم و تربیت به‌منظور ارائه الگوی مطلوب جهت ارتقا سطح آگاهی آنان. *فصلنامه علوم تربیتی*، ۳ (۹)، ۱۰۱۱-۱۰۲.
- کریمی، فریبا. (۱۳۸۷). مطالعه صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان دوره ابتدایی. *فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی*، ۲ (۴)، ۱۶۴-۱۶۵.
- کریمی، عبدالعظیم. (۱۳۸۴). بررسی نتایج مطالعه بین‌المللی پیشرفت سواد خواندن پرلز ۲۰۰۱. *فصلنامه تعلیم و تربیت*، ۲۱ (۱)، ۲۹-۳۰.
- کیامنش، علیرضا. (۱۳۷۷). مقایسه عملکرد ریاضی دانش‌آموزان سال سوم راهنمایی در دو مطالعه بین‌المللی و بررسی محتوای آموزش ریاضی در برنامه‌های درسی. سومین کنفرانس آموزش ریاضی ایران، کرمان.
- محمدی، جهانگیر. (۱۳۸۴). مهارت‌های مورد نیاز معلمان در عصر دانایی. *مجموعه مقالات برگزیده همایش معلم در عصر دانایی*، (صص ۱۴۹-۱۶۶). اصفهان: سازمان آموزش و پرورش.
- مک ایوان، الین. (۱۳۸۶). ده ویژگی معلمان کارآمد، (ترجمه ژاله حساس‌خواه و عباس صادقی). گیلان: انتشارات دانشگاه گیلان. (اثر اصلی در سال ۲۰۰۴ چاپ شده است)
- ملکی، حسن. (۱۳۸۶). صلاحیت‌های حرفه معلمی، تهران: انتشارات مدرسه.
- Anderson, L. W. (2004). *Increasing teacher effectiveness* (2nd ed). Paris: UNESCO International institute for educational planing.
- Coulter, F. (1985). Homework. In T. Husen & T. N. Postlethwaite (Eds.), *The international encyclopedia of education: Research and studies* (pp. 22892294). New York: Pergamon Press.
- Danielson, C. (2007). *Enhancing Professional Practice: A framework for teaching*. Alexandria, VA: Association for supervision and curriculum Development.

پی‌نوشت‌ها

نشان می‌دهند که به استانداردهای حرفه‌ای در حل مشکل و تصمیم‌گیری متعهد هستند.

۴. برقراری ارتباط با خانواده‌ها: معلمان اثربخش با برقراری ارتباط با خانواده‌ها و والدین دانش‌آموزان، اطلاعات مورد نیاز را به آن‌ها انتقال داده و همچنین اطلاعات مورد نیاز خود در رابطه با دانش‌آموزان را از والدینشان دریافت می‌کنند (دانیل‌سون، ۲۰۰۷).

۵. اندیشه کردن یا تأمل در تدریس: هم معلمان و هم محققان، تشخیص داده‌اند که داشتن توانایی تأمل و اندیشه در مورد تدریس نشانه‌ی یک حرفه واقعی است. معلمان، هم موفقیت‌ها و هم اشتباهات خود را ارزیابی می‌کنند (استرانگ، ۲۰۰۷).

۶. حفظ و نگهداری یادداشت‌های دقیق: نیاز معلمان در جهت حفظ یادداشت‌های دقیق از وقایع معمول کلاس، یکی از نتایج پیچیدگی تدریس می‌باشد (دانیل‌سون، ۲۰۰۷).

۲۳. از نظر استرانگ (۲۰۰۷)، معلم مؤثر با همان دقت و توجهی که طرح درسش را تهیه می‌کند، برای سازماندهی کلاس خود نیز برنامه‌ریزی می‌کند. مهم‌ترین مهارت‌هایی که در این زمینه مطرح است عبارت‌اند از:

۱. مدیریت رفتار دانش‌آموزان: یادگیری نمی‌تواند در محیطی که در آن رفتار دانش‌آموزان خارج از کنترل است اتفاق بیفتد. دانیل‌سون (۲۰۰۷)، بر نقش استانداردهای رفتار و تعیین آن توسط معلمان تأکید دارد و معتقد است که کلید مدیریت کارآمد رفتار دانش‌آموزان در توافق بر استانداردهای رفتار می‌باشد.

۲. سازماندهی فضای فیزیکی: دانیل‌سون (۲۰۰۷)، همچنین بر مهم و مؤثر بودن فضای فیزیکی کلاس در کل یادگیری اشاره می‌کند و به نظم و ترتیب دادن وسایل، آماده کردن مواد و وسایل آموزشی مورد نیاز تأکید دارند.

۲۴. مهارت‌هایی که در این زمینه مطرح است عبارت‌اند از:

۱. استفاده از استراتژی‌های مناسب تدریس: استفاده از راهبردها و شیوه‌های مختلف تدریس، یکی از عناصر مهم در اثربخشی آموزش است (استرانگ، ۲۰۰۷).

۲. استفاده از فنون سؤال کردن: از نظر دانیل‌سون (۲۰۰۷)، مهارت معلم در سؤال کردن، سهم مهمی در یادگیری دانش‌آموزان دارد و برای بسیاری از اهداف آموزشی مفید و ارزشمند می‌باشد.

۳. مشارکت دادن دانش‌آموز در یادگیری: دانیل‌سون (۲۰۰۷)، معتقد است که مشارکت دانش‌آموزان در فرایند یادگیری، باید هدف اصلی مدارس باشد، زیرا از طریق مشارکت فعال است که دانش‌آموزان مطالب پیچیده را یاد می‌گیرند.

۴. برقراری ارتباط مناسب با دانش‌آموزان در فرایند تدریس: در این رابطه دانیل‌سون (۲۰۰۷) عنوان می‌کند از آنجایی که تدریس عملی هدفمند می‌باشد باید هدف آن برای دانش‌آموزان روشن باشد. راهنمایی‌ها و روش‌ها باید واضح و روشن باشند.

۲۵. کنترل و ارزیابی کار و پیشرفت دانش‌آموزان وظیفه پیچیده‌ای است. برای کنترل و ارزیابی فهم دانش‌آموزان، روش‌های مختلفی وجود دارد. مهم‌ترین ابزارهای معلمان

1. Effective teachers
2. Midel
3. Anderson
4. Nijveldt ,Beijaard, Brekelmans, Verloop & Wubbels
5. Moreno
6. Huntly
7. Taylor
8. Koster, Brekelmans, Korthagen & Wubbels
۹. شامل برخورداری از آگاهی و اطلاعات لازم در رابطه با رشته تخصصی و توسعه و به‌روز نگه‌داشتن آن‌ها می‌باشد.
۱۰. شامل داشتن دیدگاه دموکراتیک، صداقت و درستی و غیره می‌باشد.
۱۱. شامل چهار عامل کمک به دانش‌آموزان و تعیین نیازهای یادگیری آنان، تنظیم برنامه درسی بر اساس نیاز دانش‌آموزان مختلف، طراحی فعالیت‌هایی برای تسهیل یادگیری و رشد یادگیرندگان و استفاده از فن‌آوری اطلاعات در تدریس می‌باشد.
۱۲. شامل برقراری ارتباط با دانش‌آموزان با تجارب مختلف، راهنمایی در انجام وظایف، تحلیل و روشن ساختن دیدگاه‌های دانش‌آموزان می‌باشد.
۱۳. شامل صلاحیت‌هایی چون مدیریت زمان و تنظیم برنامه درسی مطابق با اهداف سازمانی می‌باشد.
14. stronge
۱۵. آنچه که معلم باید بداند شامل دانش معلم نسبت به موضوعی که تدریس می‌کند، توانایی انتخاب روش تدریس مناسب با آن موضوع و آگاهی نسبت به آهنگ رشد کودک.
۱۶. آنچه که معلم می‌تواند انجام دهد شامل توانایی اداره کلاس درس، تهیه طرح درس مناسب، ارتباط آموزش با زندگی واقعی، در نظر گرفتن تفاوت‌های فردی، ایجاد جو مثبت در کلاس درس می‌باشد.
۱۷. ویژگی‌هایی است که معلم در اختیار دارد و شامل توجه، عدالت و احترام، اشتیاق، داشتن انعطاف‌پذیری و ندانستن رفتارهای کلیشه‌ای و توانایی ایجاد ارتباط مناسب با دانش‌آموزان می‌باشد.
18. Danielsn
19. Walker,R
20. Mcewan
21. Goe
۲۲. شامل:
۱. مشارکت معلمان در یک جامعه حرفه‌ای: از دیدگاه دانیل‌سون (۲۰۰۷)، همکاران حرفه‌ای منبع غنی در مورد تدریس بوده و معلمان همانند دیگر متخصصان موظف هستند که به یادگیری خود در تمام طول زندگی حرفه‌ای خود ادامه دهند.
۲. رشد حرفه‌ای معلم: معلمان باید به‌طور مداوم در اوج حرفه خود باقی بمانند و دانش محتوایی و موضوعی خود را به‌طور مداوم رشد و توسعه دهند (استرانگ، ۲۰۰۷).
۳. نشان دادن مهارت و دانش حرفه‌ای: معلمان بسیار حرفه‌ای

هئاسایی و اعآبار سنجی هایستگي های حرفه‌ای معلمان اآربخش

۲. طراحی آموزشی منسجم و یکپارچه: طراحی آموزشی، برنامه‌ریزی برای کل برنامه درسی است (استرانگ، ۲۰۰۷). از ویژگی‌های مختلف طراحی آموزشی، انسجام است.

۳. طراحی ارزشیابی یادگیری دانش‌آموزان: ارزشیابی هم برای معلمان و هم برای دانش‌آموزان، اطلاعات با ارزشی برای هدایت یادگیری در آینده فراهم می‌کند. روش‌های مختلف ارزشیابی باید برای انواع مختلف اهداف مناسب باشند (دانیل‌سون، ۲۰۰۷).

۲۸. از نظر استرانگ (۲۰۰۲)، بخش گرایش شایستگی‌های معلمان اثربخش، مربوط به ویژگی‌هایی است که معلم در اختیار دارد. او معتقد است که ویژگی‌های عاطفی و یا رفتارهای احساسی و اجتماعی معلم، بیش از روش تعلیم‌وتربیت او مؤثر و مفید می‌باشند. مهم‌ترین ویژگی‌هایی که در این زمینه مطرح است عبارت‌اند از:

۱. نقش انصاف و احترام: از نظر دانش‌آموزان، احترام و بی‌طرفی پیش‌نیاز صفات یک معلم مؤثر می‌باشند. معلم مؤثر همواره به دانش‌آموزان از هر نژاد، فرهنگ و یا جنسیتی که باشند احترام می‌گذارد (دانیل‌سون، ۲۰۰۷).
۲. علاقه‌مندی معلم به آموزش: مک‌ایوان معتقد است که معلم مؤثر خود را مسئول می‌داند یعنی احساس می‌کند که رسالت درس دادن بر عهده اوست. او همچنین عاشق حرفه و رشته خود می‌باشد (مک‌ایوان، ۲۰۰۲/ حساس‌خواه و صادقی، ۱۳۸۶).
۳. شیوه عمل فکورانه: تعمق، مرور و اندیشه در فرایند تدریس، عامل حرفه‌ای دیگری است که جزئی از تدریس مؤثر محسوب می‌شود (دانیل‌سون، ۲۰۰۷).
۴. خلاقیت: معلمان مؤثر در نحوه تدریس در کلاس‌هایشان کاردان و مبتکر هستند (استرانگ، ۲۰۰۷).
۵. نگرش مثبت: معلمان مؤثر همچنین دارای نگرش خوش‌بینانه در مورد تدریس و دانش‌آموزان هستند (والکر، ۲۰۰۸).

مؤثر برای این کار استفاده می‌کنند عبارت‌اند از:

۱. ارائه تکلیف: معلمان مؤثر نه‌تنها برای دانش‌آموزان تکلیفی تعیین می‌کنند، بلکه مرتباً آن تکلیف را کنترل و بررسی می‌کنند (کتر، ۱۹۸۵). البته مسئله مهم در اینجا کیفیت تکلیف است نه کمیت آن.

۲. ارائه بازخورد معنادار به دانش‌آموز: بازخورد یکی از قدرتمندترین فنون اصلاحی برای افزایش نتیجه یادگیری دانش‌آموزان است (والبرگ، ۱۹۸۴). معلمان مؤثر بازخورد را به‌موقع ارائه می‌دهند. آن‌ها بازخوردی را ارائه می‌دهند که بیشتر اصلاحی است.

۳. استفاده از سنجش و ارزشیابی: سنجش عنصر اصلی فرایند تدریس محسوب می‌شود. معلمان اثربخش همچنین برای کنترل پیشرفت دانش‌آموزان به‌طور مؤثری از سنجش و ارزشیابی استفاده می‌کنند (ویگینز و مک‌تای، ۱۹۹۸).

۲۶. برای تدریس مؤثر، معلمان باید برخوردار از پیش‌نیازهای زیر باشند:

۱. دانش محتوایی: اهمیت دانش محتوایی معلم بر کسی پوشیده نیست. دانش معلم درباره محتوایی که تدریس می‌کند همواره جزء عناصر اساسی تدریس مؤثر بوده است (لانگر، ۲۰۰۱). صرف نظر از تکنیک‌های آموزشی، معلمان باید تسلط کافی بر یک موضوع داشته باشند تا بتوانند یادگیری دانش‌آموزان را هدایت کنند (دانیل‌سون، ۲۰۰۷).
۲. مهارت‌های کلامی: معلمان مؤثری که توانایی کلامی بیشتری دارند، بهتر می‌توانند مفاهیم را به دانش‌آموزان منتقل نمایند (آندرسون، ۲۰۰۰/ امینی، ۱۳۸۰).
۲۷. تدریس فعالیتی است پیچیده که مستلزم آمادگی دقیق، طراحی هدف‌ها و فعالیت‌هاست. در این حیطه بر مهارت‌های زیر تأکید می‌شود:
۱. انتخاب اهداف آموزشی: تدریس یک فعالیت هدفمند است. بنابراین اهداف آن باید مشخص و روشن باشد (دانیل‌سون، ۲۰۰۷).

